

БАБЕЗІОЗ ОВЕЦЬ У СТЕПОВІЙ ЗОНІ СХОДУ УКРАЇНИ

Мазанний О.В., к.вет.н., доцент,

Приходько Ю.О., д.вет.н., професор, член-кореспондент НААН України,

Бирка В.І., к.вет.н., доцент

Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

*Викладено деякі особливості формування вогнища і перебігу нового для степової зони Сходу України кровопаразитарного протозоозу – бабезіозу овець. У раніше благополучній щодо бабезіозу овець степовій зоні Харківської області у 2013 році (травень–червень) відмічено масове захворювання на бабезіоз овець старшого віку (EI=12%) з загибеллю частини тварин. Переносником бабезіозу у неблагополучному господарстві виявився іксодовий кліщ виду *Rhipicephalus rossicus* Jakimov et Kohl. Jakimova, 1911, а основним збудником інвазії – *Babesia motasi*. Джерелом інвазії виявилися вівці завезені із зони стаціонарного неблагополуччя (АР Крим).*

Ключові слова: вівці, бабезіоз, вогнище, Степ, Схід України.

Постановка проблеми та аналіз останніх публікацій.

Кровопаразитарні захворювання на території СНД у жуйних реєструються головним чином у південних регіонах. Досить часто реєструють їх на Кавказі [1, 2]. В Україні бабезіоз овець поширений переважно на півдні країни та в автономній республіці (АР) Крим. Про актуальність проблеми на півдні України свідчить значна кількість фундаментальних робіт, присвячених як вивченню захворювання в цілому [3, 4], так і видового складу переносників бабезій – іксодових кліщів [5].

Публікації про виявлення бабезіозу у жуйних тварин в інших регіонах України мають давнє походження [6], а тому своєчасне і ретельне вивчення нового вогнища захворювання вкрай актуальне як з точки зору повного оздоровлення неблагополучного господарства так і недопущення його подальшого поширення.

Мета роботи: вивчення епізоотичної ситуації щодо бабезіозу овець у виявленому вогнищі у степовій зоні Сходу України і розробка заходів з метою недопущення його подальшого поширення.

Матеріали і методи досліджень. Матеріалом послужили анамнестичні дані, результати клініко-лабораторного обстеження овець неблагополучної отари та патолого-анатомічного розтину вимушено забитої хворої вівці, яка належала приватному господарству, розташованому у степовій зоні Харківської області.

В останні роки у даному господарстві сформована отара овець, яка на кінець травня 2013 року налічувала біля 250 голів різного породного і вікового складу привезених у 2011 році із різних регіонів країни, і, зокрема, із Західної України та АР Крим.

У теплу пору року тварин випасають на природних пасовищах з 8 до 17 годин, а в обідню пору їх приганяють для напування і відпочинку на ферму. Додатково з концентрованих кормів тваринам згодують подрібнену зернову суміш кукурудзи та ячменю.

Результати досліджень. Ще наприкінці червня 2012 року у даному господарстві мав місце спалах монієзіозу, який супроводжувався загибеллю тварин. Пізніше за результатами лабораторних досліджень і патолого-анатомічного розтину у цих овець було виявлено дикроцеліоз і ехінококоз ларвальний [7]. Після впровадження жорстких рекомендацій вдалося приборкати монієзійну інвазію та суттєво знизити інтенсивність дикроцеліозної. Ці інвазії вважаємо завезеними з неблагополучних господарств. Посприяла виникненню хвороби відсутність кваліфікованого ветеринарного контролю. Ситуація щодо інфекційних хвороб овець у господарстві трималася під контролем.

Наприкінці січня 2013 року тварин даної отари дегельмінтизовано препаратом групи макроциклічних лактонів «Vermic» (1% івермектин) (виробник «Centrovet», Чилі) з розрахунку 1 мл / 50 кг маси тварини (м. т.), у лютому було щеплено проти сибірки, а в середині березня тварин одноразово обробили федазолом 22 (виробник «Укрветпромстач», м. Бровари) в дозі 0,45 г / 10 кг м. т. (діюча речовина – фенбендазол).

Через кілька днів відібрано кров для дослідження на бруцельоз (отримано негативний результат).

У березні протягом 3-х днів тваринам згодовано комплекс вітамінів та амінокислот – ганаміновіт (виробник «Invesa», Іспанія).

Враховуючи неблагополуччя господарства щодо дикроцеліозу, наприкінці травня проведено триразову дегельмінтизацію федазолом 22 в дозі 0,9 г / 10 кг м. т.

В кінці травня 2013 року було розпочато стрижку овець. На 3-тю добу загинула вівця 2-річного віку. Станом на середину червня загинуло 18 дорослих овець переважно курдючної породи.

Із клінічних ознак у тварин переважали: пригнічення, відсутність жуйки, атонія передшлунків, салівація з піноутворенням, у окремих тварин – кашель, прискорене поверхнєве дихання, підвищення температури тіла в межах 41,2–42,0°C, блідо-рожевий колір видимих слизових оболонок. На 3–4-ту добу сеча набувала темно-бурого кольору (колір «пепсі-коли»). Змінювався на жовтий колір слизових оболонок. Хворі тварини не могли переміщуватися, лежали і протягом доби гинули.

З діагностичною метою з периферичних судин були виготовлені мазки крові, проведено забій вівці 2-річного віку з яскравими вище описаними клінічними ознаками: тварина лишилася в загоні, лежала, колір сечі був темно-бурим. Проведено повний гельмінтологічний розтин.

Перед забоєм тварину було ретельно оглянуто і на шкірі вимені виявлено 14 самок і 3 самця іксодових кліщів з різним ступенем насичення кров'ю. Їх ідентифікацію проведено в кафедрі паразитології ХДЗВА, а потім уточнено за атласом [8] кандидатом ветеринарних наук О.В.

Нікіфоровою видову належність. Встановлено, що всі вони належать до роду *Rhipicephalus* Koch, 1844, виду *Rh. rossicus* Jakimov et Kohl. Jakimova, 1911.

За результатами розтину встановлено вищу середньої вгодованість тварини, набряклу, з жовтуватим відтінком підшкірну клітковину, гіпертрофовані м'язи міокарду, набряклі легені, брижеві лімфатичні вузли збільшені в об'ємі, соковиті на розрізі, червонуватого кольору, сечовий міхур заповнений темно-бурого кольору сечею (гемоглобінурія) (зібрана сеча не відстоювалася, колір залишався рівномірним лаковим), жовчний міхур різко збільшений у розмірах, переповнений темно-зеленого кольору густою жовчю (рис. 1). У жовчних ходах печінки поодинокі дикроцелії. Рубець заповнений рослинними кормовими масами, на слизовій оболонці сичуга, в кінці тонкого і у товстому відділах кишечника – численні крапчасті крововиливи.

За результатами проведеної комплексної оцінки було поставлено попередній діагноз – бабезіоз (*babesiosis*), який потім підтверджено лабораторним дослідженням мазків-відбитків з селезінки, печінки, мезентеріальних лімфатичних вузлів та результатом терапевтичного втручання. Тваринам з вираженими клінічними ознаками (5 голів) внутрішньом'язово було введено 7%-ний розчин азидину-вет (виробник «Бровафарма», м. Бровари) в дозі 3,5 мг диміназину ацетурату / 1 кг м. т. з повторним введенням його через добу. Решті сприйнятливих тварин цей препарат з профілактичною метою вводили у половинній дозі (1,75 мг диміназину ацетурату / 1 кг м. т.). Нашкірно застосовано бутокс-50 (виробник «Intervet», Нідерланди) з наступними обробками через кожні 14–21 добу.

Рис. 1. Переповнений жовчю і збільшений в об'ємі жовчний міхур вівці

Вже наступного дня всі тварини з клінічними ознаками хвороби, яким було введено азидин-вет у лікувальній дозі, навіть без симптоматичної терапії, з отарою вийшли на пасовище.

На підставі аналізу епізоотичної ситуації, яка склалася щодо бабезіозу овець на даній території у господарстві, встановлено наступне:

1. До 2013 року у степовій зоні Харківщини бабезіоз серед овець не реєструвався, але територія ряду районів знаходилася у загрожуючій зоні (за М.П. Марковим), оскільки там виявляли кліщів-переносників.

2. Спалаху хвороби передувало завезення у 2011 році у господарство овець різного віку і різних порід з АР Крим і ряду інших регіонів України, серед яких, безсумнівно, знаходилися і бабезіоносії, а, можливо, на тілі і специфічні кліщі-переносники.

3. Знаходження в мазках крові периферичних судин і у мазках-відбитках бабезій виду *Babesia motasi* підтверджує гіпотезу про те, що завезення збудника інвазії мало місце з АР Крим.

4. Передбачити заходи проти спалаху бабезіозу (друга хвиля) у вересні-жовтні.

З цією метою необхідно:

- при можливості перевести отару на благополучне пасовище, краще б на сіяне, культурне;

- при випасанні на закліщованому пасовищі застосувати протикліщові обробки з 2–3-тижневим інтервалом;

- з появою перших випадків захворювання на бабезіоз овець старше року обробити з профілактичною метою половинними дозами азидину-вет.

Висновки. 1. У раніше благополучній щодо бабезіозу овець степовій зоні Харківської області у 2013 році (травень–червень) відмічено масове захворювання на бабезіоз овець старшого віку (EI=12%) з загибеллю частини тварин.

2. Переносником бабезіозу у неблагополучному господарстві виявився іксодовий кліщ виду *Rhipicephalus rossicus* Jakimov et Kohl. Jakimova, 1911, а основним збудником інвазії – *Babesia motasi*.

3. Джерелом інвазії виявилися вівці завезені із зони стаціонарного неблагополуччя (АР Крим).

Список використаних джерел:

1. Джахбарова З.М. Морфология и биологические особенности штаммов *Babesia ovis* Babes, 1892, Краснодарского края, Азербайджана и Дагестана : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. биол. наук : спец. 03.00.19 «Паразитология» / З.М. Джахбарова. – Махачкала, 2004. – 23 с.

2. Лолаев В.К. Эпизоотология пироплазмоза крупного рогатого скота в республике южная Осетия и совершенствование мер борьбы : автореф. дис. на соискание науч. степени к.вет.н. : спец. 03.02.11 «Паразитология» / В.К. Лолаев. – Махачкала, 2012. – 26 с.

3. Мироненко Ю.Г. Епізоотологія бабезіозу овець у Криму, удосконалення мір боротьби і профілактики : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня к.вет.н. : спец. 03.00.19 «Паразитология» / Ю.Г. Мироненко. – Харків, 1993. – 16 с.

4. Оніщенко Н.Г. Анаплазмозно-бабезіозна інвазія овець в умовах Криму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.вет.н. : спец. 16.00.11. «Паразитологія, гельмінтологія» / Н.Г. Оніщенко. – Харків, 2006. – 16 с.

5. Пасунькіна М.О. Видовий склад, поширення та заходи боротьби з іксодовими кліщами овець у Криму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.вет.н. : спец. 16.00.11. «Паразитологія, гельмінтологія» / М.О. Пасунькіна. – Харків, 2006. – 18 с.

6. Литвишко Н.Т. Иксодофауна и пироплазмидозы крупного рогатого скота на территории Харьковской области / Н.Т. Литвишко, В.И. Бырка // Труды ХСХИ им. В.В. Докучаева. – Х, 1972. – Т. 168, ХЗВИ (межинститутский сборник), «Борьба с болезнями сельскохозяйственных животных». – С. 16–20.

7. Мазанний О.В. Особливості поширення гельмінтозів овець на Сході України / О.В. Мазанний, Ю.О. Приходько, В.І. Бирка, М.Г. Мазанна // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: Зб. наук. праць ХДЗВА. – Х.: РВВ ХДЗВА, 2012. – Вип. 25, Ч. 2, «Ветеринарні науки». – С. 301–303.

8. Ганиев И.М. Атлас иксодоидных клещей / И.М. Ганиев, А.А. Аливердиев. – М.: Колос, 1968. – 78 с.

**Мазанный А.В., Приходько Ю.А.,
Бырка В.И. Бабезиоз овец в степной зоне
Востока Украины**

Изложено некоторые особенности формирования очага и течения нового для степной зоны Востока Украины кровопаразитарного протозооза – бабезиоза овец.

Ключевые слова: овцы, бабезиоз, очаг, Степь, Восток Украины.

**Mazannyu A.V., Prykhodko J.A.,
Byrka V.I. Babesiosis of sheep in the steppe
zone in the East of Ukraine**

The peculiarities of the epizootic process of the formation of the focus and the course of the blood-parasitic protozoosis– babesiosis of sheep has been presented in the article. The above disease is new for the steppe zone of the east of Ukraine.

Key words: sheep, babesiosis, focus, Steppe, East of Ukraine.